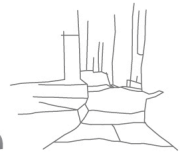
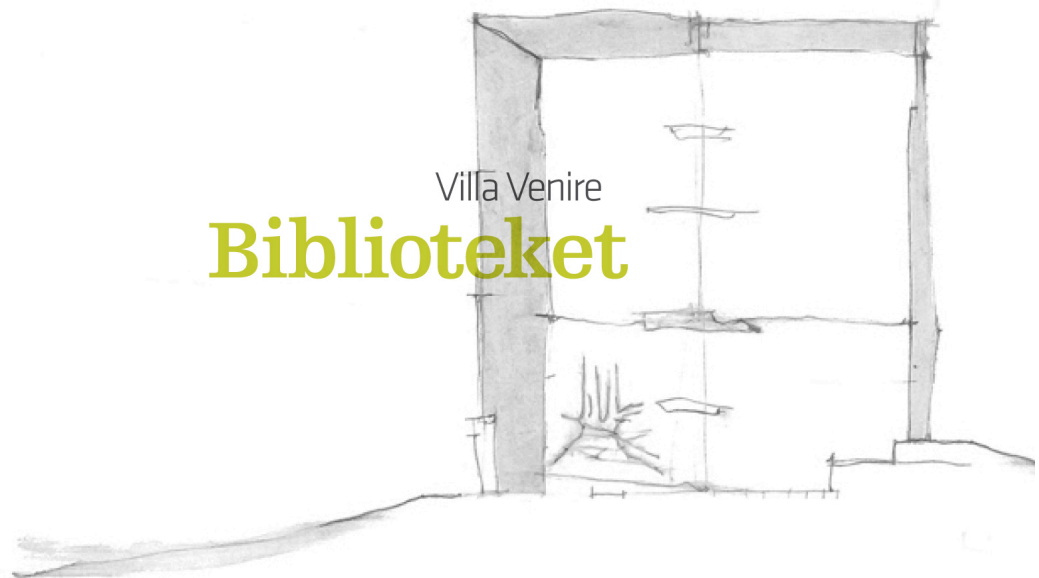

villa
Venire

Stoler på dig..., men kan ikke regne med dig!

Af Thorkild Olsen, Villa Venire A/S - August 2012

Villa Venire
Biblioteket

Til hverdag skilles vi i entreen og går hver til sit, uden at skænke det en tanke om vi ses igen. Vi regner med gensynet. Vi hviler i sædvanen. Vi trækker på rutinen. Vi stoler kort sagt blindt på det, der i de største træk udgør vores liv, som vi kender det. Massive mængder erfaringer viser os, at vi utvivlsomt kan stole på hinanden. At vi kan forudse menneskers bevæggrunde og bevægelser, hvis vi blot kan kigge dem og deres liv tilstrækkeligt efter i sømmene – deres krop og hjerne og omverden. Så ved vi.

Selvom det er sket for os alle, at den, vi stolede på, gjorde noget helt uventet. Vendte sig imod os og sagde det absolut umulige, det absurde "hvorfor tror du, du kan stole på mig?" eller det ukarakteristiske "jeg vil ikke hjælpe dig!" eller det ukendte "jeg forsvinder". Vi har gjort det selv. Truffet en radikal beslutning, eller oplevet os selv fejlet væk af en tornado, der har smidt os ned et helt andet sted på jorden. Så ved vi, at vi ingenting ved med sikkerhed.

At vide det er sådan, at verden er pålidelig og uberegnelig på samme tid, ændrer synet på, hvordan man skaber gunstige mulighedsbetingelser. Vi skal på én gang arbejde målrettet og bevidst mod en sandsynlig ændring, og samtidig bevare fleksibiliteten til at tage imod det uforudsete, der viser sig. Det er nemmere sagt end gjort. Når vi helst vil tro på pålideligheden i den disciplinerede fremdrift, og det meste værktøj er skabt dertil. Og når det måske slet ikke er muligt at gøre sig konkrete tanker om virkninger i ukendte situationer. Jeg vover således et øje, eller lukker et øje (!) ved her at tale varmt for teknologier, der kan anvendes i det uforudsete.

Vi stoler på dig, men kan ikke regne med dig

"Det fungerede super godt. Han skulle ikke redegøre for hvert sekund. Han havde sine interesser. Hun sine. Ofte var det ham, der turede den. Det gjorde hende intet. Han kom altid hjem, og hun nød ofte de stille aftener. Og såmænd også, når han kom ragende med dårlig ånde og røde øjne. Alle disse år. Han stolede fuldt og helt på hendes forståelse.

En sen nat kom han hjem, men hun var der ikke."

"Det var bredt accepteret, at hun ikke var den dygtigste på posten. Men hendes ildhu og dedikation på alle opgaver kombineret med hendes store erfaring gjorde hende ikke bare værdsat, men nærmest uundværlig. Intet kunne slå hende ud – og man kunne roligt sige, at hun havde været udsat for lidt af hvert. Gang på gang havde hun været udslagsgivende.

Ved den nylige omlægning og sammenlægningsproces meddelte hun, at hun ikke ville mere. Rådvildheden greb hele organisationen."

"Ansvarlighed og arbejdsomhed var hans "mellemnavn". Når han kiggede over sine skuldre, så han en hoben nærmest umulige opgaver og situationer, som han havde klaret qua sin uopslidelige indre maskine. Succes og lange arbejdsuger gik hånd i hånd og han stolede på sine egne evner – det meste af tiden, selvom han kunne blive meget træt.

En dag gik han til en kropsterapeut, som bad ham om at lægge sig fladt ned og overlade kontrollen. Selv om det var første gang, var det overraskende let for ham, selvom gråden kom en smule bag på ham. Han gik hurtigt videre til næste møde."

"Hun havde spillet håndbold hele sit liv. I hvert fald al den tid hun kunne huske. Mest for hyggen og sammenholdet. Holdet havde nogle år gjort det godt, uden at det var hendes fortjeneste. Den indædte konkurrence overlod hun til andre. Der skulle være plads til andet, syntes hun. Det gjorde hende ikke noget, at hun rangerede lavt i hierarkiet.

Nu var hun flyttet og overraskende fået en central placering på eliteholdet i den nye klub. Hun nød hvert sekund og gik målrettet efter anførerjtansen."

At blive en anden

Min artikel fra 2006 "At blive en anden – 6 billeder på personlig og professionel udvikling" præsenterer selvet som et relationelt, kontekstuel og sprogligt fænomen. Det var en ganske særlig oplevelse for mig at skrive artiklen, da jeg i og med dens referencer til narrativ, anerkendende og diskursiv teori fik adgang til erfaringer fra mit eget liv. Erfaringer, der netop afspejlede forholdet at blive en anden. At blive en anden i lyset af nye kolleger, nye opgaver, nyt sted at bo, ny kæreste og nye ideer. Jeg bilder mig ind, at de fleste mennesker går rundt med denne slags erfaringer, hvor noget, der ikke var muligt i går, pludseligt bliver muligt. Hvor det bliver muligt at sige og tænke det, der ikke tidligere kunne lade sig gøre.

Hvad der måske er endnu mere interessant er artiklens bud på selvet som plastisk. Et billede på selvet, der ligger langt fra "kerne-selvet", "løgets ringe" og "kend dig selv-selvet" og i stedet iagttager, hvordan vi hele tiden må have fat i pennen for at forfatte vores livsmanuskript. Vi bliver, så at sige, hele tiden en anden, da vores fortællinger væver sig ud og ind af hinanden og løbende må tage bestik af både opgaver og betydningsfulde andre. Vi fortæller os frem, så vi fremstår adækvat i relation til de andre og det andet. Dermed kan der heller ikke tales om ét selv, men snarere om selvets mange facetter.

Tak for det. Vi blev (i hvert fald jeg blev) meget klogere heraf. Og selvom det umiddelbart kan virke lidt overvældende og kaotisk, har jeg selv oplevet det som frisættende at forstå mennesket sådan. Mange oplevelser med mig selv og andre blev lettere at begribe. Megen simpel folkepsykologi kunne ignoreres med henblik på at installere mere spændstige udviklingsideer. Væk med simple metoder, typologier og test. Ind med professionel nysgerrighed og blik for de mange deontiske logikker.

Men det er som om, at der alligevel mangler noget: For det kan være, at vi ikke er til at regne med – og regne ud. Men stole på det meste har vi på den anden side altid kunnet. Det kan være, at vi hele tiden (ny)skriver vores manuskript. Det er bare som om, at vi med pennen i hånden ofte vælger at blive mere og mere os selv. Det forekommer mig, at hvert enkelt menneske har nogle særlige narrative ressourcer. Ikke få. Ikke smalt. Men dog genkendelige og til forskel fra hinanden. Det er som om, at vi ikke kan blive hvem som helst, så andetheden står i tæt forbindelse med "førsteheden". Jeg (gen)kender dig. Også nu her mange år efter.

Mængden af viden om mennesket og dets komponenter er vokset eksplosivt siden 2006. Biologien og hjerneforskningen fylder meget i det billede. Den store viden om mennesket har afstedkommet en række nye "kortlægnings-teknologier", hvor der tegnes detaljerede kort over mennesket. Genkort og hjernescanninger kendes fra avisers og tv's reportager. Evidensforventningen er ligeledes løbet ind og afstedkommer en række optegnelser, når mennesker skal vurderes, afklares eller udvikles. Nye test og koncepter gør deres indtog med referencer til kognitioner, neuroner og faser.

Der søges svar på, hvilke naturlove, der gør sig gældende i det komplekse menneskeliv? Optimismen stiger. Med de nye kort i hånden er det som om, at visheden ligger lige rundt om hjørnet. Lige der rundt om hjørnet, så ved vi det. Så ved vi det afgørende om ADHD, om ledere med succes, om skilsmissebørn, om optimering af præstationer, om årsagerne til depression. Om igen – siger jeg. Med optimismen stiger volden. Vidensvolden. Vi bliver sgu' så blinde i vores udviklingsoptimisme. Skal vi atter mindes om, at der er forskel på landkortet og selve landskabet? Komplexitetsteorien, der arbejder med naturlove i komplekse sociale systemer, har for længst erkendt at man i den forbindelse må udvikle algoritmer og ikke ligninger, da meget kan forudsiges og forventes, men intet endeligt forudbestemmes.

Det er utrolig interessant, og det gør indtryk på mig, at mennesker flest faktisk er til at stole på. Hvilket er meget mærkværdigt, når mennesket samtidig bedst kan beskrives som en kompleks økologi. Paradokset: at vi er til at stole på, men ikke til at regne med, kalder på "navigations-teknologier" i stedet for kort og ligninger.

Navigations-teknologier

Olafur Eliasson konstruerede en tåge-tunnel, der blev opstillet på Arken ved Ishøj. Den var 500 meter lang, fyldt med tæt tåge og forskelligt lys. Oplevelsen af kunstværket bestod i at gå gennem tunnelen, lytte til at andre var lige foran eller lige bag dig – uden at kunne se dem. Jeg gik gennem tunnelen. Første gang med meget forsigtige skridt. Anden gang lidt mere kækt. Til denne artikel forestiller jeg mig, at jeg var plastret til med elektroder, der forbundet med en computer ville udskrive diagrammer om min temperatur, puls, hjernens aktivitet osv. Jeg kan med sikkerhed sige, at disse diagrammer ville have vist store udsving. Min puls faldt og steg markant. Min temperatur lige så sammen med mit humør. Forskellige centre i min

hjerne reagerede med sikkerhed meget forskelligt om jeg befandt mig i det klare blå hav eller i det mudrede oliven grønne. Især en bevægelse gjorde stort indtryk på mig. Indenfor en halv meter, bevægede jeg mig fra højgul sommerglad varmetåge til en meleret hvidgrå vintertåge. En voldsom oplevelse at mærke og fornemme de ukontrollable reaktioner, de synlige træk der skiftede – fra smil til sur, fra udsyn til indadvendt, fra opvakt til skummel.

Olafur Eliasson viser hermed, at han ved noget om mennesket. At vores subjekt let opløses og oplevelsen af helhed og enhed erstattes med oplevelsen af overraskende forbindelser og monstrøsitet. At subjektets karakter er uafklaret og, at vi netop fra det punkt kan gøre os helt nye typer af erfaringer. På en halv meter blev jeg på alle målbare parametre en anden, men hvor kigger vi derefter hen: På computerskærmens farvede flader med min hjerne i fokus. Hvad ved vi nu om mig? Hvad ved vi nu om angst og om mit behov for at dæmpe disse symptomer. Hvad ved vi nu om, hvilken medicin der faktisk dæmper disse symptomer??

Menneskets plastiske karakter er blevet interessant fordi vi sammen skal bevæge os hurtigt og relevant. Intensitet uden rettethed er imidlertid bare kunst. Og kunstens genstandsfelt er et andet end organisationens og terapirummets. Kunsten kan "nøjes" med at skabe affekt og opløse vores fornemmelse af identitet og adskillelse. Det er let nok. Men kvalitet og etik i en social forandringsoptik fordrer, at vi udløser virkninger med bestemte sigter. Det er ikke spor let. Ej heller at forudbestemme virkninger, da vi som professionsfaglige i optikker af radikal fornyelse, sociale medier og globale strømninger bliver tvunget til at erkende verden på ny. Refleksionen og det intentionelle blik er i den forbindelse nødvendige kammerater. Men de kommer let på overarbejde. Det er faktisk muligt at skyde genvej, indenom kommunikationen, durk gennem refleksionen.

Et eksempel herpå er den såkaldte spejlterapi. Mennesker der har mistet en arm eller anden legemesdel slider ofte med fantomsmerter. Altså smerter i den arm, der ikke længere er der. En meget simpel behandlingsform har vist sig at have god effekt. Man beder folk sidde ved et stort spejl, sådan at de kun kan se den raske arm, mens terapien er i gang. Det viser sig at smertebehandlingen nu er langt mere effektiv, fordi der etableres kognitive forbindelser til den del af hjernen, der kobler sig på det raske. Selvom patienten selvsagt er klar over "selv-bedraget", så virker det – men igen – for de fleste, ikke alle.

"Navigations-teknologi" handler for mig om, hvordan vi arbejder med forskydningen. Forskydningen der indtræffer, når jeg går i gang med at beskrive oplevelsen i tågetunnelen. En forskydning der gør det muligt for mig at foretage en betydningstilskrivning. En forskydning der ikke fjerner blikket for intensitet eller monstrøsitet, men selvsagt fjerner sig fra begivenheden. Der er forskel på den rene begivenhed og beskrivelsen. Til gengæld tilføjer forskydningen en kontekstuel rettethed, navigations-teknologi, der er opmærksom på det centrale spørgsmål; hvad vil vi med oplevelser i tågetunneler?

Macy om igen...

Sindbilledet på min 2006 artikel er de berømte Macy-konferencer (1946-1953), som samlede førende teoretikere fra forskellige forskningsfelter fordi, der var noget de ville forstå bedre, nemlig kommunikation.

Lige nu er alle sejl sat til for at forstå mennesket bedre, men tendensen er klar. Vi næsten tvinges til at vælge side, som om det er muligt: Biologisme overfor humanisme. Kognition overfor konstruktion. Evidens overfor etik. Arv overfor miljø. En anden bevægelse kører samtidig. Det integrative perspektiv eller hybrid-modeller. Også denne bevægelse er jeg skeptisk overfor, da den prøver at bøje perspektiver mod hinanden og derved opløses perspektivets indre logik.

Et integrativt perspektiv i Macy-konference arven handler om, hvordan vi gør det muligt for de forskellige skoler at tale sammen – med skarpt blik for kvaliteten i dialogen. Altså ikke blot at kende til perspektiverne, men respektere perspektiverne og positionerne og ikke mindst møde dem med krav om villighed, venlighed og relevant virkning.

Mennesket er med sikkerhed til at stole på, men ikke til at regne med. Den nye viden det samm